

I. DÜNYA SAVAŞI VE ALMANYA

ARTHUR CONAN DOYLE

Çeviren:

Prof. Dr. Yahya Yeşilyurt





✕ @ f / otukennesriyat

YAYIN NU: 2286
KÜLTÜR SERİSİ: 1198

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NU: 49269

ISBN: 978-625-408-904-6

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

Kitabın orijinal adı: *The German War*

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50

Genel Müdür: Ertuğrul Alpay

Genel Yayın Yönetmeni: Göktürk Ömer Çakır

Editör: Ayşegül Büşra Paksoy

Kapak Tasarımı: Ceyhun Durmaz

Dizgi-Tertip: Mahmut Doğan

Baskı: Çınar Matbaacılık ve Yayın Sanayii Ticaret Ltd Şti
Yüzyıl Mah. Matbaacılar Cad. Ata Han Nu: 34 K: 5
Bağcılar-İstanbul
Tel: (0212) 628 96 00
Sertifika Nu: 45103

Kitabın bütün yayın hakları Ötügen Neşriyat A.Ş.'ye aittir.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği
akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya
tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya
edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Yahya Yeşilyurt: 1981 yılında Erzurum’da doğdu. Erzurum Lisesi’ni bitirdikten sonra 2000-2004 yılları arasında Akdeniz Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü’nde tahsilini sürdürdü. Lisans eğitiminin ardından Atatürk Üniversitesi’nde 2004-2007 yılları arasında yüksek lisans, 2007-2012 yılları arasında ise doktora eğitimini aldı. “Ali Emiri’nin Yemen Hatıratı” yüksek lisans, “Yemen’de Osmanlı-İngiliz Mücadelesi 1870-1914” ise onun doktora tezi çalışmasıdır. Doktora yaparken, 2008’de o zamanki adıyla Erzincan Üniversitesi’nde akademik göreve başlamıştır. 2014’te buradaki görevinden istifa etmek zorunda kalmış ve aynı yıl Kastamonu Üniversitesi’nde öğretim üyesi olarak çalışmaya başlamış ve 2015’te “Tarih Doçenti” ünvanı almaya hak kazanmıştır. 2021 yılında Millî Savunma Üniversitesi’ne geçmiştir. Şu anda Kara Harp Okulu Dekanlığı Tarih Bölümü’nde profesör olarak vazife yapmaktadır.

Evli ve iki mükemmel erkek çocuk babasıdır.

İÇİNDEKİLER

ÇEVİRENİN TAKDİMİ	9
YAZARIN ÖN SÖZÜ	13
SAVAŞIN NEDENLERİ.....	15
DÜNYA SAVAŞI TEZGÂHI.....	35
ŞEYTAN DOKTRİNİ.....	41
BÜYÜK ALMAN KOMPLOSU	51
REZİL VE ADİ BİR ORDU	57
KATLİAM SİYASETİ	67
CİNNET	73
BİRLEŞİK KRALLIK VE ATİDEKİ SAVAŞ	79
İLAVE FİKİRLER	107
DİZİN	113

ÇEVİRENİN TAKDİMİ

Arthur Conan Doyle genellikle *Sherlock Holmes* serisiyle tanınmış İskoçyalı bir yazardır. Annesi soylu bir aileden gelmekle birlikte babası subaydı. Ancak onun travmatik ölümü, şüphesiz Arthur üzerinde büyük etki yapmıştı. Lancashire’da bir Cizvit okuluna giderken edebiyata adım atmış, bu yıllarda Stonyhurst Figaro adında küçük bir dergi dahi çıkarmıştır. Cizvit olmayı reddetmiş ve okuldan ayrılmıştır. Ancak Almanca öğrenmek için Avusturya’ya giderek, yine bir Cizvit okuluna kaydolmuştur. 1876’da Edinburgh Üniversitesi’nde tıp eğitimine başlamıştır. Bu okuldaki iki hocası daha sonra polisiye romanlarında yaratacağı tiplere esin kaynağı olmuştur. Çeşitli yerlerde doktorluk yapmıştır. Hastalık ve maceralarla geçen hayatında 1887’de Sherlock Holmes maceralarından ilki olan *A Study in Scarlet* adlı eserini kaleme aldı.

Daha sonra tarihî romanlar yazmaya başlamıştır. 1889’da Oscar Wilde’la birlikte roman yazmak üzere *Lippincott’s Magazine* adlı dergide işe başlamıştır. Wilde, *Dorian Gray’in Portresi*’ni yazarken, Doyle da *Dört İşaret* adlı eserini yazmıştır. Daha sonra tıp bilgisini geliştirmek için Viyana’da yaşamıştır. 1891’de doktorluğu bırakarak, kendini tamamen yazmaya adanmıştır. Eşi hastalanınca önce Davos’ta, ardından Mısır’da yaşamıştır. 1895’te Mısır’da İngiliz-Arap gerginlikleri hakkında *Westminster* gazetesi için savaş muhabirliği yapmıştır. Hayatında geçirdiği her an onun eserlerine ilham kaynağı olmuştur.

1899’da Güney Afrika savaşı için orduya katılmış ancak yedeklerde kalmıştır. İngiltere’ye döndüğünde Boer ve Güney Afrika savaşlarına dair iki eser kaleme almıştır. Boerlere karşı domdom kurşunu kullandıkları için İngilizleri suçla-

SAVAŞIN NEDENLERİ

İngiltere'nin mevcut durumunu anlatan bu yazı, Büyük Britanya'da askere alma broşürü olarak yayımlanmış ancak yurt dışında yaşayan tarafsızların asıl gerçekleri anlamasını sağlayacak basit bir açıklama olarak kaleme alınmıştır. Bu yazı, Amerika Birleşik Devletleri'nin önde gelen elli dergisinde tam metin olarak yayımlanmış; Hollanda ve Danimarka dillerine çevrilmiş ve her birinden 25.000 nüsha basılarak dağıtılmıştır.

Bu aşamada savaşın nedenleri, bizim için, uğruna savaştığımız biricik şeyin onurlu ve kutsal olan her şeyi kapsadığı bilinciyle hareket eden ordularımıza ve ruhlarımıza daha fazla güç ve metanet kazandırması açısından önemlidir. Bizi asıl ilgilendiren; ulusal varlığımız için bir mücadele içerisinde olduğumuz, sonuna kadar bu mücadeleyi vermemiz ve nihayetinde zafer kazanabilmemiz için buna her birimizin kendi tarzında ve gücü yettiği kadar yardım etmesi gerektiğidir. Bu durumun özü budur. İhtiyacımız olan kelimeler ve cümleler değil asker, asker ve her zaman daha fazla askerdir. Eğer kelimeler asker toplayabilirse o zaman işe yararlar. Toplamazsa, bu devrin dönmesini bekleyebilirler. Ancak herhangi bir insanın zihninde ülkesinin yürüttüğü savaşın haklılığına dair bir şüphe varsa, o zaman sıradan yazar bile halihazırda bir iş bulabilir.

Zihnimizi bu çatışmayla meşgul eden olaylara geri dönelim. Bu olaylar iki ayrı bölüme taksim edilebilir: genel gidişata etki edenler ve hususi çatışmaya neden olanlar. Bunların her birini sırası geldiğinde ele alacağım.

Savaşlardaki başarısı ve servetindeki artışla zehirlenmiş bir Almanya'nın uzun yıllar boyunca Britanya İmpa-

DÜNYA SAVAŞI TEZGÂHI

Henüz yaşanmış büyük olaylar ve yeni durum geçmişin izlenimlerini yok etmeden ve bizleri hayal kırıklığına uğratmadan önce günümüzde¹ işlerin nasıl görüldüğünü kayda geçirmek bazılarımız için öğretici ve ilginç olacaktır. Zihinsel bir mevki, bambaşka perspektiften geriye dönüp bakıldığında genellikle inanılmaz görünür.

Ben, Almanya'nın niyetlerini kabul etmemekte inat eden kişilerden biriyim. Tartıştım, yazdım, İngiliz-Alman Dostluk Derneği'ne katıldım ve içimdeki inanç uğruna elimden gelen her şeyi yaptım. Ancak geçen yılın başlarında görüşlerim tamamen değişti. Yanıldığımı ve inanılamayacak kadar çılgınca ve kötü görünen şeyin aslında hakikat olduğunu anladım. O zamanki düşüncemi, Mart ayında *The Fortnightly*'de² yayımlanan "Büyük Britanya ve Atideki Savaş" başlıklı makalemde dile getirmiştım ve onu tekrar okuduğumda bugünkü durumla oldukça örtüşen pek çok şey buldum. Fikir yürütmek tehlikelidir. Üstelik bu makaleden silip atacağım pek bir şey yoktur. Görüşümü değiştirmeme neden olan şey, Bernhardi'nin *Almanya ve Atideki Savaş* adlı kitabını okumak oldu.

O zamana kadar bu kılıç şakırtılarının, dünyayı çizmelerle dolaşmaya hevesli genç bir ulusun çocuksu coşkusundan ibaret olduğunu düşünmüştüm. Bana öyle geliyordu

¹ 20 Ağustos 1914.

² *The Fortnightly Review*, İngiltere'nin en köklü ve etkili yayın organlarından biriydi. 1865'te kurulmuştur. 1954'te basımı durdurulmuş ancak 2009'da çevrim içi olarak yeniden çıkmaya başlamıştır. Anthony Trollope, Algernon Charles Swinburne, Dante Gabriel Rossetti, William Morris, James Joyce, Ezra Pound, Oscar Wilde ve George Orwell gibi dönemin ünlü İngiliz yazarlarının zaman zaman müstear isimlerle de bu dergide yazılar kaleme aldığı bilinmektedir. (Çev. Notu)

BÜYÜK ALMAN KOMPLOSU

Birbirinden bağımsız gibi görünen ancak takip edildiğinde 1914 yazının sonlarına doğru çıkan -önceden planlanmış, Almanya'nın baş muharrik ve kışkırtıcı, Avusturya'nın ise ikiyüzlü ve maşa olduğu- bir savaşın başlıca amacıyla ilgili bir araya gelen çeşitli delilleri çözmek, Yakın Çağ tarihçisi için büyüleyici bir görev olacaktır.

Şüphesiz, tüm dünyanın bildiği bazı büyük gerçekler bulunmaktadır. Alman hazırlıklarının son iki yıldır aniden hız kazanmasının altında üniformalı askerlerin büyük bir artış göstermesi ve elli milyon para gelir getirecek olan özel acil durum vergisi yatmaktadır. Geriye dönüp baktığımızda, bunların atlamadan önceki koşu olduğunu çok net bir şekilde görebiliyoruz. Almanya savaş ilan ettiği anda, borçlanma ya da vergilendirme yoluyla toplayabileceği tüm parayı yıllara yayılan süreçlerle biriktirmişti ve dünyanın geri kalanının, krizin bu özel ve elverişli anda ortaya çıkmasının yalnızca bir tesadüf olduğuna inanmasını gerçekten bekleyemezdi. Tüm kanıtlar, Almanya'da "özgürlük" olarak adlandırılan ve uzun süredir planlanan savaşın, 1914 yazında dikkatle hazırlandığını ve Bosna suikastının konuyla hiçbir ilgisi olmadığını göstermektedir. Bernhardi'nin de belirttiği gibi çok kolay bir bahane bulunabilirdi ve Avusturya Veliâht Prensi hâlâ hayatta ve iyi durumda olsaydı, Belçika'nın işgali yüzünden kendimizi Kayzer'le ölüm kalım mücadelesi verirken bulmamız işten bile değildi.

Araştırmacı tarihçi tarafından incelenmesi ve derlenmesi gereken birtakım küçük veriler bulunmaktadır. Güney Amerika'da limandan bir kruvazör için gönderilen silahların teslimi buna örnek gösterilebilir. Bu nakli-

KATLIAM SİYASETİ

İnsan, henüz çok yeni yaşanan olaylar hakkında sıcak bir kalple yazarken duygu dozunu kaçırma eğilimindedir. Her adımda, bunun on yıl sonra nasıl görünebileceğini, şok edici ve anormal görünen olayların her savaşın kaçınılmaz yoldaşı olduğunu nereye kadar kanıtlayabileceğini düşünerek kendini dizginlemelidir. Lakin öyle bir zaman geldi ki soğukkanlılıkla, Alva Dükü'nün¹ Hollanda'daki en barbar seferlerinden veya Otuz Yıl Savaşları'ndaki katliamlardan bu yana, Alman kuvvetlerinin bu mücadelede benimsediği kadar kasıtlı bir katliam siyasetinin olmadığını söylemekte haklıyız. Bu daha da korkunçtur çünkü bu kuvvetler Alva, Parma ya da Tilly'ninkiler gibi vahşi çeteler değildir. Ayrıca paralı askerler de değildir. Ulusun ta kendisidirler ve fiilleri tüm ulusal basın tarafından görmezden gelinmekte hatta alkışlanmaktadır. Bu korkunç suçun tüm vebali ordu komutanlarına değil gelecek nesiller boyunca Hristiyanlığın, medeniyetin ve şövalyeliğin insan ırkını kendini kurtardığı bu barbarca uygulamalara yavaş yavaş geri döndürdüğü için medeni dünya önünde mahkûm edilmesi gereken tüm Alman ulusuna aittir. Onlar savaşta "ağırbaşlı" davrandıkları iddiasında bulunabilirler ve bulunuyorlar da ama tüm uluslar savaşta ağırbaşlıdır. Kaldı ki bu, bildiğimiz en ağırbaşlı ıstıdır. Bizim ne kadar ciddi olduğumuz, dirayet meselesi ortaya çıktığında görülecektir. Ancak hiçbir ağırbaşlılık, insanlığın ortak rızasıyla onaylanmış yasaları kasten çiğneyen bir ulusun suçunu affettiremez.

Savaşların korkunç olduğu kadar güzel bir yanı olabilir ve savaşlar, önlenemez yıkımı hafifleten insani şefkat ve

¹ Fernando Alvarez de Toledo. (Çev. Notu)

CİNNET

Sanırım hepimiz o muhteşem Almanların “nefret ilahisini” okumuş ve bunu hayretle karşılamışızdır. Bu ilahi kara ordusunda öylesine beğenilmiştir ki bize karşı duyduğu şiddetli nefreti emrinde dile getirmekten çekinmeyen Bav-yera Prensi Ruprecht, Ypres’te birliklerimizle giriştikleri uzun ve başarısız çarpışmalarda motivasyon aracı olarak, Bayyeralılara bu ilahinin kopyalarını dağıtmıştır. Okurun, ne olduğunu unutmaması ihtimaline karşı bunun tipik bir kıtasını ekliyorum:

“Nefretimizden asla vazgeçmeyeceğiz.

Tek bir nefretimiz var.

Birlikte sever, birlikte nefret ederiz,

Tek düşmanımız ve yalnızca birimiz var:

İNGİLTERE”

Kabul etmek gerekir ki bu tür şeyler çok acı verici ve iğrençtir. İçimizi acıma ve tiksinti karışımı bir duyguyla dolduruyor ve sanki bir asker yerine gerçekten öfkeli ve çılgın atan bir haspayla savaşıyormuşuz gibi hissediyoruz. Almanya bir zamanlar maddi açıdan olduğu kadar manevi ve ahlaki açıdan da çok büyük bir ulustu ve çoğumuz, onunla savaşırken bile içine düştüğü derin alçaklıktan azap duyuyoruz. Bu tiz nefret çılgılığı ve Büyük Britanya’ya karşı sürekli çılgınca atıp tutma, bu ilahide en yüksek üslubuna erişmiş olabilir; üstelik bunun tüm basına ve ulusal düşüncenin her sınıfına yayıldığını biliyoruz. Alman esirlerin hayali acılarını anlatan sahte mektuplar yayımlayan yalancı gazeteler ve kısmen İngiltere’nin lehine olan bir sosyalistin mektubunu aldıktan sonra İngiltere lehine

İLAVE FİKİRLER

Velhasıl her şeye rağmen durum bundan ibaretmiş. İki yıl önce yazdıklarımı gözden geçirdikten sonra şunları ekliyorum. Sandalyeme yaslanıp, geçmişi düşünüyorum. Aklıma, “Demek hakikaten durum böyleymiş.” demek, geliyor.

Bunu bir tezgâh olarak nitelendirmek bana pek adil gelmiyor. Belirli bir fiil; birçok kitapta mantıklı bir şekilde aşikâr ve kesin bir dille ifade edildiğinde, gazeteler tarafından savunulduğunda, profesörler tarafından tavsiye edildiğinde ve her restoranda tartışıldığında tezgâh olmaktan çıkar. Bernhardt’nin eserini başucu metni olarak ele alabiliriz; ancak bunun yapmamızın nedeni, nedeni başlangıç ve bitiş kapakları arasında meselenin tüm öneminin yetkin yetkinlikle sunulmuş olmasıdır. Bu, farklı mecralarda binlerce kez söylenmiştir. Şimdi artık biliyoruz ki bu hesapsız, tekdir edici ve küçümseyici sesler sadece öfkeli yazılar değildir. Bunlar bir ulusun topyekûn avazıdır. Uzun bir şaşkınlıktan sonra Bernhardt’nin, bazılarımızın hayal meyal farkına varmasını sağladığı her söz günümüzde gerçekleşti. Almanya söz konusu olduğunda bunlar harfiyen yerine getirildi. Neyse ki diğer uluslar söz konusu olduğunda durum çok farklı oldu. Bernhardt, Almanya’yı biliyordu ama diğer toplumları tamamen yanlış değerlendirdi ve bu hatalı değerlendirmelere ve hafiyelerine güvenen hükûmetleri için uzun süre içinde tepinecekleri bir çukur kazdılar.

Bundan kazançlı çıkabileceğinizi düşündüğünüz an hiç durmaksızın savaşa girin. Bir bahane bulun ama bu bahane, size dünya nazarında güçlü bir konum sağlayacak ve müttefiklerinize yardımcı olacak bir bahane olsun. Saldırmak için komşunuzun geçici zayıflığından yararlanın. Savaş hazırlıklarını perdelemek için dost gibi davranın. Taahhütlerin ya

DİZİN

A

Aerschott 70
Agadir 20, 42, 54
Akdeniz 31, 39, 101
Aldershot 52, 58
Algeciras 20, 31
Alman 17, 18, 19, 20, 23, 24,
25, 26, 29, 30, 31, 32,
35, 36, 38, 39, 41, 42,
43, 44, 46, 47, 48, 51,
52, 53, 54, 55, 56, 57,
58, 59, 60, 61, 62, 63,
64, 67, 68, 70, 71, 72,
73, 74, 75, 76, 77, 79,
80, 83, 85, 86, 88, 89,
90, 92, 93, 96, 97, 104,
108, 109, 110, 111
Almanya 15, 17, 18, 19, 20,
22, 23, 24, 25, 26, 27,
28, 31, 32, 35, 36, 37,
39, 40, 41, 42, 44, 45,
46, 47, 48, 51, 53, 55,
57, 60, 65, 72, 73, 76,
77, 78, 79, 80, 82, 84,
85, 86, 87, 88, 89, 90,
92, 93, 94, 95, 97, 98,
101, 104, 107, 109
Alva Dükü 67
Amerika 15, 17, 37, 51, 91

Amerika Birleşik Devletleri

15, 37

Anvers 70, 99

Asya 46, 53

Atlantik 19

Attila 30

Auerstadt 40

Avrupa 16, 17, 18, 20, 21, 28,
31, 32, 40, 42, 43, 45,
52, 55, 57, 62, 68, 70,
78, 84, 89, 99, 103

Avustralya 20, 43, 91

Avusturya 24, 31, 39, 45, 51,
56, 84, 87, 108

B

Bağdat 46

Bavyera 73, 87

Belçika 26, 32, 39, 51, 70, 75,
78, 99, 100, 108, 109

Belgrad 24

Bengal 53

Bernhardi 21, 23, 35, 36, 37,
38, 41, 51, 57, 79, 80,
81, 83, 84, 85, 86, 87,
88, 89, 91, 92, 93, 94,
95, 101, 103, 104, 107,
108, 109

Beyerlein 59

Bieberstein 45

Bismarck 26, 30, 44, 81

Bley 41

Blücher 16

Boer 18, 19, 58, 59, 75, 94

Boer Savaşı 18, 19, 75, 94

Bohlen 42

Bosna 24, 31, 51

Botha 75

Brandenburg 40

Breslau 54

Buff's 62

Bulgar 96

Büyük Britanya 15, 16, 23, 24,

31, 35, 44, 45, 49, 73,

79, 80, 89, 91, 94, 95,

97, 98, 100, 110

Büyük Friedrich 18, 48, 87,
88

C

Carlyle 42, 44, 49, 78

Caudine Forks 24

Cermen 25, 30, 80, 85

Champagne 86

Charles 90

Churchill 27

Coldstreams 61

Compiègne 59

Connaught 62

Connemara 61

Cramb 44

Cronje 37

D

Danimarka 15, 69, 88, 93

Delarey 75

Demir Dük 63

de Wet 75

Dover 99, 102

E

Emden 75, 78

Ermeni 31

Essex 60

F

Fas 31

Fleet Street 75

Fortnightly 13, 35, 79

Fouche 88

Fransa 19, 24, 25, 26, 31, 38,
45, 47, 63, 70, 77, 84,
85, 86, 87, 93, 97, 98,
100, 102, 104, 108, 109,
110

Fransız 19, 31, 56, 62, 68, 71,
84, 85, 86, 99, 101

Froissart 61

G

Gadke 58

General Bonnat 62

General French 58

Goethe 29

Gordon 62

Gordon Highlander 60
 Goschen 64
 Grenadier 30
 Güney Afrika 20, 43, 52, 58,
 59, 64, 91
 Güntz 59

H

Habsburg 30, 33
 Hasse 41
 Havre 99
 Hawkins 61
 Hindistan 17, 43, 47, 53, 90
 Hindu 53
 Hint 45
 Hohenzollern 30, 33
 Hollanda 15, 67, 69, 71, 88,
 93, 99
 Hunlar 30

I

II. Friedrich 32
 İngiliz 17, 18, 19, 25, 26, 35,
 38, 43, 44, 52, 53, 54,
 56, 57, 59, 62, 63, 64,
 68, 69, 71, 75, 76, 79,
 80, 87, 88, 89, 90, 92,
 96, 98, 99, 101, 103,
 104, 109
 İngiltere 15, 17, 19, 20, 22, 23,
 24, 25, 26, 38, 39, 40,
 45, 46, 47, 60, 73, 78,
 87, 88, 89, 92, 93, 104,

108

İskoç 62, 64
 İskoç Greys 62
 İşçi Partisi 104
 İtalya 39, 45, 84, 86

J

James 90
 Jameson 17
 Japonya 77, 108
 Jena 40
 John Davidson 57
 John French 64
 Junker 49

K

Kanada 20, 43, 52, 53, 91
 Karadağ 39
 Karadeniz 101
 Kayzer 19, 25, 31, 40, 42, 49,
 51, 61, 64, 72
 Kiderlen-Waechter 42
 Kiel Kanalı 54, 101
 Kont Carmer 54
 Köln 69
 Königin Luise 68
 Kral Albert 108
 Kral Edward 64
 Kruger 89
 Krupp 42, 49
 Kuzey Afrika 31
 Kuzey Denizi 28, 38, 54, 68,
 78, 110

L

Landen 71
 Leppe 71
 Liege 40
 Lincolnshire 60
 Lokal-Anzeiger 42
 Lord Cowdray 71
 Lord Haldane 98
 Lord Kitchener 111
 Lord Roberts 37, 60, 95, 98
 Louvain 45, 68, 70
 Lovat 64

M

Macaulay 44
 Malines 70
 Manş 19, 98, 99, 100, 101,
 103, 110
 Maria Theresa 87
 Marlborough 16, 18, 86
 Marsilya 101
 Maximilian Harden 45
 Mısır 17, 90
 Moltke 44
 Mons 59

N

Napolyon 18, 62, 68, 75, 76,
 86, 88
 Nietzsche 31, 44

O

Ostende 109

P

Paradeschritt 58
 Parma 67
 Pasifik 19
 Pathan 58, 59
 Pearson 71
 Polonya 48
 Portsmouth 99
 Potsdam 39
 Prens Henry 53
 Prens Ruprecht 73
 Prusya 16, 23, 26, 32, 48, 71,
 86, 91

R

Rangers 62
 Ren 55
 Rheims Katedrali 68
 Rittmeister 54
 Roon 44
 Rose Smith 100
 Rusya 19, 24, 38, 45, 46, 77,
 84, 108

S

Schiemann 41
 Schiller 29
 Selanik 25, 56
 Sırbistan 24, 39, 108
 Sieges Allee 45
 Silezya 52, 87
 Slav 25, 44, 85, 108
 Smith-Dorrien 56

Spithead 52

Sybel 41

T

Tait 60

Termonde 70

Tilly 67

Tilsit 88

Tirah 58

Treitschke 22, 23, 41, 44, 83,
88

Türk 54

Türk 46, 96

Türkiye 46, 96

U

Unter den Linden 45

Usher 47

V

Vancouver 53

Vestfalya 40

Vise 70

von Edelsheim 37

von Müller 75, 78

von Tirpitz 42, 45

Vosges 48

W

Waterloo 62

Wellington 63, 70

Whitaker 60

Wilhelmshaven 38

Wilhelmstrasse 39

William 40

Y

Yeni Zelanda 91

Ypres 73